

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/37

Karar Sayısı : 2023/140

Karar Tarihi : 26/7/2023

R.G. Tarih - Sayı : 20/10/2023 - 32345

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Ankara 18. Aile Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 5., 10., 13. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Ana tarafından açılan soybağının reddi davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 286. maddesi şöyledir:

"I. Dava hakkı

Madde 286 - Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır.

Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 9/3/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 4721 sayılı Kanun'un 282. maddesinin birinci fıkrasında çocuk ile ana arasında soybağının doğumla kurulacağı, ikinci fıkrasında çocuk ile baba arasında soybağının ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulacağı öngörülmüştür. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında ise soybağının evlât edinme yoluyla da kurulacağı belirtilmiştir.

4. Söz konusu Kanun'un 285. maddesinin birinci fıkrasında evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu, ikinci fıkrasında ise bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanmasının ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkün olduğu hükme bağlanmıştır.

5. Kanun'un 286. maddesinde soybağı ilişkisinin taraflarının dava açma hakkı düzenlenmiştir. Anılan maddenin itiraz konusu birinci fıkrasıyla kocaya soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütme imkânı tanınmış ayrıca bu davanın ana ve çocuğa karşı açılacağı belirtilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise çocuğun da dava hakkına sahip olduğu, bu davanın ise ana ve kocaya karşı açılacağı öngörülmüştür.

6. Öte yandan Kanun'un 291. maddesinin birinci fıkrasında dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişinin, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenme tarihinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabileceği belirtilmiştir.

7. Kanun'un 286. ve 291. maddelerinde soybağının reddi davasını açabilecek kişiler arasında çocuğun anasına yer verilmemiştir. Bu itibarla ana tarafından soybağının reddi davasının açılması mümkün değildir.

B. İtirazın Gerekçesi

8. Başvuru kararında özetle; soybağının reddi davasını açma hakkının koca ile çocuğa tanınmasına karşılık anaya tanınmamasının hukuk devleti ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmadığı, ana tarafından soybağının reddi talebiyle yargı mercilerine başvurulmaması nedeniyle hak arama özgürlüğünün de ihlal edildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 10., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisini nedeniyle Anayasa'nın 20. ve 40. maddeleri yönünden incelenmiştir.

10. Anayasa'nın "*Özel hayatın gizliliği*" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.*" denilmektedir.

11. Anılan maddeye ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde özetle, madde ile kişinin özel hayatının korunmakta olduğu, kişinin özel hayatının ferdî hayat ve bununla bir bütünü teşkil eden aile hayatından oluştuğu, bu anlamda özel hayatın korunmasının her şeyden önce özel hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözleri önüne serilememesi anlamına geldiği ayrıca resmî makamların özel hayata müdahale edememesinin, başka bir ifadeyle kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesinin özel hayatın korunmasının diğer bir yönünü oluşturduğu ve maddenin birinci fıkrasında bu hususun da hükme bağlandığı ifade edilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru alanında verdiği kararlarda sıkça vurgulandığı üzere özel hayat kavramı eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde *bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirilmesi* kavramı temel alınmaktadır. Anılan hak; herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-36; *Bülent Polat*, B. No:

Esas Sayısı : 2023/37

Karar Sayısı : 2023/140

2013/7666,10/12/2015, §§ 61-63; *Tevfik Türkmen* [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, §§ 50-52; *Ata Türkeri*, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, §§ 30-32).

13. 4721 sayılı Kanun'un 285. maddesinin birinci fıkrasında evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte anılan süreçte doğan çocuğun kocadan olmaması, başka bir deyişle kocanın bu süreçte doğan çocuğun biyolojik babası olmaması da mümkündür.

14. Babalık karinesinin çürütülmesi amacıyla açılan soybağının reddi davasının soybağı ilişkisinin tarafları olan koca ve çocuğun özel hayatıyla doğrudan ilgili olduğu açıktır. Bununla birlikte anılan Kanun'un 291. maddesinin birinci fıkrasında kocanın altsoyu, anası, babası ile baba olduğunu iddia eden kişiye de belirli şartlarla soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmak suretiyle anılan davanın yalnızca soybağı ilişkisinin tarafları açısından sonuç doğurmayacağı kabul edilmiştir.

15. Öte yandan çocuğun tarafı olacağı soybağı ilişkisinin ananın anayasal haklarıyla da ilgisinin bulunduğu değerlendirilmek suretiyle Kanun'un 298. maddesinin birinci fıkrasında ana tarafından tanınmanın iptali talebiyle yargı mercilerine başvurulmasına imkân tanınmış, 301. maddesinin birinci fıkrasında ise çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesinin ana tarafından da istenebileceği hükme bağlanmıştır.

16. Anayasa'nın 20. maddesine ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde de vurgulandığı üzere özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı, kişinin özel ve aile hayatını kendi anlayışına göre düzenleyip yaşayabilmesini gerektirir. Bu bağlamda koca ile çocuk arasında biyolojik duruma aykırı bir soybağı ilişkisinin mevcut olması koca ve çocuğun yanı sıra ananın da özel hayatına yönelik sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Başka bir ifadeyle *babalık karinesinin* ortaya çıkardığı sonuçların çocuğu doğuran kadının özel hayatıyla herhangi bir ilgisinin bulunmadığını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla çocuk ile biyolojik baba olmayan koca arasında kurulan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasında çocuğun anasının özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında menfaati bulunmaktadır.

17. Bu itibarla çocuğun biyolojik babası olmayan kocanın karine olarak baba olduğunun kabul edilmesinin ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Anayasa'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında "*Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.*" denilmiştir. Anılan hükme göre kişilerin yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, temel hak ve özgürlüğü ihlal edilen ya da ihlal edildiğini iddia eden kişilerin ilgili yargı veya idari merciler nezdinde şikâyetlerini dile getirmesi hususunda devlete gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturarak uygun koşulları sağlama yükümlülüğü getirmektedir (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 16).

19. Bu çerçevede Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 17).

20. Çocuğun biyolojik babası olmayan koca ile arasında soybağı ilişkisinin mevcut olması ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edebileceğinden ana tarafından

Esas Sayısı : 2023/37

Karar Sayısı : 2023/140

babalık karinesinin çürütülmesi için yargı mercilerine başvurulabilmesi etkili başvuru hakkının bir gereğidir.

21. Babalık karinesinin çürütülmesi, başka bir ifadeyle çocuk ile koca arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılması amacıyla soybağının reddi davasını açabilecek kişiler sınırlı olarak Kanun'un 286. ve 291. maddelerinde belirlenmiştir. Buna göre anılan davayı açabilecek kişiler arasında yer verilmeyen ananın doğurduğu çocuğunun kocadan olmadığını ileri sürerek yargı mercilerine başvurma imkânı bulunmamaktadır.

22. Ana tarafından soybağının reddi davasının açılması mümkün olmamakla birlikte Kanun'un 286. maddesinin ikinci fıkrasında çocuğa soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmış, 291. maddesinin ikinci fıkrasında ise ergin olmayan çocuğa atanacak kayyımın atama kararının kendisine tebliğinden itibaren bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabileceği öngörülmüştür.

23. Buna göre soybağının reddi davasının açılması bakımından çocuğa kayyım atanması için başvuru yapılması mümkündür. Bununla birlikte kayyım tarafından dava açılabilmesi ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında etkili başvuru hakkı yönünden bir güvence sunmamaktadır. Zira kayyım, soybağının reddi davasını çocuğun yararını gözeterek çocuk adına açacaktır. Dolayısıyla anılan davada çocuğun anası davacı sıfatıyla babalık karinesinin çürütülmesine ilişkin iddialarını ileri süremeyecektir.

24. Bu itibarla ana tarafından davacı sıfatıyla çocuğun biyolojik babasının koca olmadığı ileri sürülerek babalık karinesinin çürütülmesi için yargı mercilerine başvurulmasına imkân tanımayan kural, özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında etkili başvuru hakkını ihlal etmektedir.

25. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 20. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 20. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 5., 10., 13. ve 36. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

26. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

27. 4721 sayılı Kanun'un 286. maddesinin birinci fıkrasının iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu kurala ilişkin iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. HÜKÜM

22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün Anayasa'nın 153.

Esas Sayısı : 2023/37

Karar Sayısı : 2023/140

maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE 26/7/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE